Załącznik do Uchwały Nr XXII/160/2016
Rady Powiatu Ropczycko-Sędziszowskiego
z dnia 20 grudnia 2016 r.

Powiatowy program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020 pn. RODZINA BEZ PRZEMOCY

Spis treści

Wstęp 4
1. Podstawy prawne Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020 pn. Rodzina bez przemocy..... 5
2. Zadania samorządu powiatu w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.. 6
3. Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie 8
4. Skala zjawiska przemocy w rodzinie 11
5. Charakterystyka lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie 18
6. Priorytety i zadania w ramach Programu 25
7. Realizatorzy, finansowanie, monitoring i ewaluacja Programu 28

Harmonogram realizacji ***Powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020 pn. RODZINA BEZ PRZEMOCY***

Wstęp

Zjawisko przemocy w rodzinie od wielu lat uważane jest za ważny problem społeczny. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) w rozdziale drugim, poświęconym „Wolnościom, Prawom i Obowiązkom Człowieka i Obywatela", reguluje zasady zapewniające każdemu nietykalność osobistą i cielesną oraz stawia na ich straży władze publiczne. Konstytucja przyznaje każdemu prawo żądania od organów władzy publicznej szczególnej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity Dz. U. 2015 poz. 1390) nakłada na organy samorządu terytorialnego realizację działań, mających na celu ograniczenie zjawiska przemocy.

Głównym celem *Powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020 pn. Rodzina bez przemocy* **jest zwiększenie skuteczności działań podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w powiecie ropczycko-sędziszowskim.** Do opracowania niniejszego Programu wykorzystano dane uzyskane w etapie ewaluacji projektu pn. *„RODZINA BEZ PRZEMOCY Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2011-2015"* od instytucji zaangażowanych w jego realizację. Uzyskane dane umożliwiły dokonanie analizy działalności poszczególnych instytucji powiatowych i gminnych oraz określenie strategii działań na lata 2016-2020 w zakresie ograniczania zjawiska przemocy w rodzinie.

W Programie zostały określone obszary obejmujące działania związane z profilaktyką i edukacją, których celem jest uwrażliwienie społeczeństwa na występujące zjawisko przemocy, a także zadania dotyczące zarówno ochrony oraz wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, jak i mające na celu zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Odniesiono się również do kontekstu systemowego, przewidując działania adresowane do specjalistów i instytucji, zmierzające do tworzenia oraz doskonalenia spójnego i efektywnego systemu zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie.

W pierwszej części niniejszego Programu dokonano charakterystyki zjawiska przemocy w rodzinie. W kolejnej części została przedstawiona analiza danych na temat zjawiska przemocy w rodzinie na poziomie lokalnym i ogólnopolskim, a następnie opis zasobów instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie powiatu ropczycko-sędziszowskiego. Program określa cele szczegółowe, którym przypisano odpowiednie zadania mające doprowadzić do realizacji przyjętych założeń. Następnie uszczegółowione zostały wskaźniki, będące miernikami osiągnięcia zakładanych celów, a także realizatorzy zadań i sposób finansowania oraz sposób monitorowania i ewaluacji.

W miarę pojawiania się nowych potrzeb działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie ujęte w niniejszym Programie mogą ulegać zmianom i dostosowaniu do bieżących potrzeb. Pełna realizacja celów Programu uzależniona będzie od stopnia zaangażowania wszystkich podmiotów realizujących zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie powiatu.

1. Podstawy prawne
Powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020 pn. Rodzina bez przemocy

Opracowanie i realizacja *Powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020 pn. Rodzina bez przemocy* wynika z art. 6 pkt 3 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity Dz.U. 2015, poz. 1390 z późn. zm.) oraz ma związek z innymi aktami prawnymi i dokumentami programowymi:

1. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz.U. z 2015 r. poz. 163, z późn. zm.);
2. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jednolity Dz.U. z 2015 r. poz. 1916 z późn. zm);
3. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 1890 z późn. zm.);
4. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.);
5. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2016 r., poz. 147 z późn. zm.);
6. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2015 r. poz. 583, z późn. zm.);
7. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2016 r., poz. 178, z późn. zm.);
8. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz.U. z 2011 r. Nr 50, poz. 259);
9. Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta" (Dz.U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1245);
10. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie (Dz.U. z 2011 r. Nr 81, poz. 448);
11. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy (Dz.U. z 2010 r. Nr 201, poz. 1334);
12. Uchwała Nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie na lata 2014–2020;

Przemoc w rodzinie, jako problem ogólnospołeczny, ujmowany w kontekście łamania praw człowieka znalazł odzwierciedlenie w wielu dokumentach międzynarodowych:

- Karta Narodów Zjednoczonych z 1945 roku;
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 roku;
- Konwencja w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet z 1979 roku;
- Deklaracja Wiedeńska i Program Działań z 1993 roku;
- Deklaracja o eliminacji przemocy wobec kobiet z 1993 roku;
- Deklaracja Pekińska i Platforma Działania z 1995 roku;

Akty prawne Rady Europy:

- Rekomendacja Komitetu Ministrów Rec.(2002) 5 w sprawie ochrony kobiet przed przemocą z dnia 30 kwietnia 2002 roku;
- Rekomendacja Rady Europy 1450 (2000) dotycząca przemocy wobec kobiet w Europie;
- Rekomendacja Komitetu Ministrów R (90) 2 w sprawie reakcji społecznych na przemoc w rodzinie z dnia 15 stycznia 1990 roku;
- Rekomendacja Komitetu Ministrów R (85) 4 w sprawie przemocy w rodzinie z dnia 26 marca 1985 roku;
- Europejska Konwencja o wykonywaniu prawa dzieci z dnia 25 stycznia 1996 roku;
- Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej;

Dokumenty Unii Europejskiej:

- Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z 2000 roku;
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego w sprawie obecnej sytuacji oraz przyszłych; działań w zakresie zwalczania przemocy wobec kobiet - 2004/2220 (INI).

2. Zadania samorządu powiatu z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

W myśl przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie są realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego,

zawodowego i rodzinnego, interwencji kryzysowej i wsparcia, ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej, zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania. Natomiast wobec osób stosujących przemoc w rodzinie stosuje się środki mające na celu zapobieganie ich kontaktowaniu się z osobami pokrzywdzonymi oraz oddziaływania korekcyjno-edukacyjne.

Do zadań własnych powiatu należy w szczególności opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie, jak również zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia i ośrodkach interwencji kryzysowej.

Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Ponadto organy administracji rządowej i samorządowej współdziałają z organizacjami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą, oddziaływania na osoby stosujące przemoc oraz podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie.

Realizacja zadań powiatu wynikających z art. 19. ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, związanych ze świadczeniem pomocy społecznej osobom z powodu przemocy w rodzinie, obejmuje głównie:

- prowadzenie specjalistycznego poradnictwa;
- prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej;
- udzielanie informacji o prawach i uprawnieniach;
- podejmowanie innych działań wynikających z rozeznanych potrzeb, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych.

Do zadań z zakresu administracji rządowej wynikających z art. 20. ww. ustawy realizowanych przez powiat należy także realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia.

W myśl przepisów tejże ustawy świadczeniami pomocy społecznej skierowanymi m. in. do osób znajdujących się w sytuacji przemocy w rodzinie są:

- **Praca socjalna** świadczona na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym.
- **Poradnictwo specjalistyczne**, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, które jest świadczone osobom i rodzinom, mającym trudności lub wykazującym potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód .
- **Interwencja kryzysowa** stanowiąca zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb – poradnictwa socjalnego lub prawnego, w sytuacjach uzasadnionych – schronienia do 3 miesięcy.

3. Charakterystyka zjawiska przemocy w rodzinie

Na zagadnienie przemocy w rodzinie należy spojrzeć z wielu perspektyw, gdyż przemocą domową zajmuje się szereg dyscyplin naukowych, takich jak: psychologia, pedagogika, prawo, socjologia, polityka społeczna, itd. Z tego powodu precyzyjne zdefiniowanie zjawiska przemocy rodzinie nastręcza wielu problemów interpretacyjnych. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity Dz. U. 2015 poz. 1390) definiuje ***Przemoc w rodzinie jako „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób" najbliższych, „w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą".***

Osobą dotkniętą przemocą w rodzinie może być każdy, a w szczególności: współmałżonkowie, partnerzy w związkach nieformalnych, dzieci, osoby starsze, osoby niepełnosprawne.

Podstawowe kryteria charakteryzujące zjawisko przemocy w rodzinie to:

- **Intencjonalność** – działania sprawcy są celowe i zamierzone, nie dzieją się przypadkowo. Ich przypadkowość sprawca często stara się udowodnić. Intencjonalność nie oznacza tylko i wyłącznie celowego zadawania bólu i krzywdzenia ofiary, a dotyczy dążenia do uzyskania kontroli, władzy, bezwzględnego posłuszeństwa. W przekonaniu sprawcy on sam jest osobą, która ma wiedzę o tym, co jest dobre dla osoby, którą krzywdzi, w związku z tym

uważa, że powinien podejmować decyzje, a inni członkowie rodziny muszą się podporządkować.

- **Dysproporcja sił** – w rodzinach z problemem przemocy istnieje nierównowaga sił w aspekcie fizycznym, ale także materialnym, psychicznym, kulturowym, społecznym. W wyniku stosowania przemocy dysproporcja ta się pogłębia, ofiara czuje się coraz bardziej bezbronna i bezradna, a sprawca ma coraz większe poczucie bezkarności. Źródłem dysproporcji sił są m.in. wiek, płeć, stan zdrowia, dysponowanie majątkiem.
- **Naruszanie godności i praw** – w szczególności narażenie ofiary na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia. Sprawca traktuje partnera jak przedmiot odmawiając mu poczucia sprawstwa, podmiotowości, a tym samym narusza jego godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, poniża ofiarę, deprecjonuje ją, ośmiesza, pozbawia prawa do pracy, godziwych warunków życia, tajemnicy korespondencji, ochrony zdrowia, kontaktów z najbliższymi.
- **Powodowanie cierpienia i szkód** – ofiary traktowane w sposób bezlitosny, niegodny, doznają szkód fizycznych i psychicznych. Często po długotrwałej sytuacji traumatycznej nabierają przekonania, iż zasługują na takie traktowanie.

Najczęstsze formy przemocy w rodzinie to:

- **Przemoc fizyczna** - popychanie, odpychanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką i pięściami, bicie przedmiotami, ciskanie w kogoś przedmiotami, parzenie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, porzucanie w niebezpiecznej okolicy, niebezpieczna jazda pojazdem, nieudzielanie koniecznej pomocy, itp.
- **Przemoc psychiczna** - wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, karanie przez odmowę uczuć, zainteresowania, szacunku, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna (kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami), domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, degradacja werbalna (wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie), stosowanie gróźb, itp.
- **Przemoc seksualna** - wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, wymuszanie seksu z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia seksualnego, demonstrowanie zazdrości, krytyka zachowań seksualnych kobiety, itp.
- **Przemoc ekonomiczna** - odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, nie zaspakajanie podstawowych materialnych potrzeb członków rodziny, itp.
- **Zaniedbywanie** - sytuacje, w których najbardziej podstawowe potrzeby dziecka nie są zaspokajane przez osoby za to odpowiedzialne. Zjawisko przejawia się w sferze fizycznej oraz psychicznej odpowiednio do wieku rozwojowego dziecka

Powtarzająca się przemoc powoduje, że sprawca uznaje brak reakcji na jego działania jako przyzwolenie na jej dalsze stosowanie. Tym samym nabiera ona charakteru cyklicznego, w którym można wyodrębnić następujące fazy:

- **Faza narastania napięcia** jest początkiem cyklu. Charakteryzuje się ona wyczuwalnym wzrostem napięcia. Osoby doznające przemocy określają tę fazę mianem ciszy przed burzą. Sprawca jest rozdrażniony, łatwo wpada w gniew, jest pełen pretensji i uszczypliwości. Jednocześnie przerzuca odpowiedzialność za taki stan rzeczy na ofiarę („widzisz co spowodowałaś, jak się zdenerwowałem"). Mimo starań ofiary, by uspokoić sprawcę poprzez spełnianie jego życzeń, zaczyna pojawiać się agresja.
- **Faza ostrej przemocy** to faza, w której wzbierające napięcie eksploduje, powoduje wybuch emocji, często zupełnie niekontrolowany, nieadekwatny do przyczyny podawanej przez sprawcę. Sprawca, zamieniając się w kata, jest nieobliczalny, agresywny wobec rodziny, niszczy sprzęty, zwiększając ryzyko dużych szkód fizycznych. Najczęściej po akcie ostrej przemocy ofiara decyduje o szukaniu pomocy, ujawnieniu przemocy, rozstaniu ze sprawcą lub uruchomieniu działań prawnych. Całą sytuacją zszokowana jest nie tylko ofiara, ale też sprawca przemocy. Po wyładowaniu gniewu dostrzega on ogrom szkód, jakie wyrządził i stara się je tymczasowo naprawić.
- **Faza miodowego miesiąca** - dla sprawcy to czas skruchy, zadośćuczynienia, angażowania się w naprawienie szkód, zapobiegania konsekwencjom, deklaracji poprawy i okazywania miłości. Sprawca przekonuje ofiarę, że przemoc już więcej się nie powtórzy, uwodzi ofiarę, która wbrew rozsądkowi wierzy w składane deklaracje. Często bywa też, że ofiara przemocy ciesząc się chwilami normalności, wycofuje sprawy sądowe czy też odmawia składania zeznań. Niebezpieczeństwo tej fazy polega na tym, że sprawca nie jest w stanie długo pełnić takiej roli i cykl się powtarza, z czasem przybierając na sile. Faza ta daje ofierze złudną nadzieję, a także opóźnia poszukiwanie pomocy i wychodzenie z kręgu przemocy.

Przemocy domowej często towarzyszy picie alkoholu. Według statystyk 60 – 90 % przypadków stosowania przemocy ma związek z pozostawaniem sprawcy pod wpływem alkoholu, a około 40 % partnerów znęcających się nad rodziną to osoby uzależnione od alkoholu. Prawdopodobieństwo wystąpienia aktów przemocy w rodzinach alkoholowych jest ponad dwukrotnie większe niż w pozostałych. W stanie nietrzeźwości znikają mechanizmy samokontroli i nasilają się zachowania agresywne. Łączenie przemocy z problemem alkoholowym jest całkowicie uzasadnione, bo współwystępowanie obu zjawisk jest bezsprzeczne, ale cześć aktów przemocy dokonywana jest bez udziału alkoholu.

Przemoc w rodzinie, jak każde zdarzenie traumatyczne, skutkować może następstwami w postaci: ostrej reakcji na stres ujawniającej się w okresie miesiąca od traumatycznego wydarzenia, depresji, uzależnienia i nadużywania substancji chemicznych, zaburzeń osobowości, zachowań autoagresywnych, zespołu lęku uogólnionego, paniki, psychoz, objawów somatycznych (zwłaszcza u dzieci – ofiar przemocy), niezdolności określenia granic dopuszczalności różnych zachowań w relacji, bezsilności, izolacji społecznej, strachu przed siłą partnera, przed rozpadem związku, przed samotnością, przed utratą dzieci, które zabierze partner, rezygnacji, poddania się, niczym nieuzasadnionej nadziei na zmianę wynikającej z mechanizmu cyklu przemocy,

braku odpowiedzialności za zdrowie i życie własne i dzieci, zaburzeń snu, utraty szacunku do siebie, zaniżonego poczucia własnej wartości, poczucia winy, wstydu, nieświadomości podlegania przemocy, nieświadomości prawa do obrony siebie, itd. Prócz czynników zewnętrznych, takich jak finansowa zależność od sprawcy, uwarunkowania kulturowo-religijne i środowiskowe, osoba doświadczająca przemocy w rodzinie pozostaje w związku przemocowym w wyniku działania mechanizmów przemocy.

Stosowanie przemocy przez sprawców jest niezwykle nagradzającym sposobem sprawowania władzy, kontroli i podporządkowywania ofiar swojej woli. Wśród przyczyn stosowania przemocy w rodzinie przez sprawców podaje się: przeciążenie problemami, silnymi emocjami, brak wystarczających umiejętności konstruktywnego radzenia sobie z emocjami, kontrolowania własnej agresji i wrogości, brak porozumiewania się z otoczeniem, współdziałania, rozumienia potrzeb innych ludzi, obciążenie przez wzorce kulturowo-środowiskowe, akceptujące przemoc we wzajemnych kontaktach w roli ojca, męża, brak wiedzy o człowieku i życiu, skłonność do sadyzmu, poczucie niskiej wartości, bezradność, nadużywanie i substancji psychoaktywnych, uzależnienie.

Tłumacząc stosowanie przemocy w rodzinie sprawca m. in.: kwestionuje swoją odpowiedzialność przekonując, iż podlega zewnętrznym siłom, nad którymi nie panuje (przypadek, wypadek, działanie niezamierzone) kwestionuje szkodę przekonując innych, kwestionuje wiarygodność ofiary odbierając prawo osobom, które ucierpiały do nazywania siebie ofiarami jego czynów (nazywa swoje czyny aktem słusznej zemsty, kary), potępia potępiających, odwracając uwagę od czynu lub tłumacząc, że wszyscy tak robią, wobec tego ocena jest nieadekwatna, odwołuje się do wyższych racji, np. do przekonania o dobrych metodach wychowawczych lub bronienia dobrego wizerunku swojego i rodziny, który ofiara niszczy. Sprawca stosuje zwykle jednocześnie kilka technik manipulacji, odwołując się do najróżniejszych uczuć, zmieniając taktykę, gdy któraś z technik zawodzi.

Złożona natura zjawiska w rodzinie sprawia, że żadna z instytucji w pragmatyce swoich działań nie jest w stanie sama wypracować skutecznych strategii i metod, a działania wybiórcze, nie obejmujące całego systemu rodzinnego i prowadzone przez różne instytucje bez porozumienia między nimi, przyczynić się mogą do wtórnej wiktymizacji ofiar przemocy i opóźnień w realizacji pracy socjalnej, psychologicznej, pedagogicznej oraz działań organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

4. Skala zjawiska przemocy w rodzinie

W województwie podkarpackim w każdej ze 160 gmin funkcjonują Gminne Zespoły Interdyscyplinarne ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Pierwszy sygnał o tym, że w danej rodzinie dzieje się źle trafia najczęściej do Policji, jako jednego z podmiotów wskazanych do uruchomienia procedury Niebieskiej Karty. Według danych PUW skala przemocy domowej w województwie podkarpackim na przestrzeni ostatnich lat utrzymuje tendencję wzrostową (kulminacja w roku 2014). **Grupę najczęściej poszkodowanych osób w wyniku przemocy w rodzinie stanowiły kobiety oraz**

dzieci. Najrzadziej ofiarami przemocy byli mężczyźni. Natomiast mężczyźni są zdecydowanie najczęściej sprawcami przemocy.

Zgromadzone dane Komendy Powiatowej Policji w Ropczycach, Miejsko-Gminnych i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej i Powiatowego Ośrodka Interwencji Kryzysowej oraz ich analiza wskazuje, że w okresie 2011-2015 na terenie powiatu ropczycko-sędziszowskiego łącznie odnotowano założenie **793 Niebieskich Kart w związku z podejrzeniem przemocy w rodzinie**, z czego największa liczba założonych kart przypada na jednostki policji - 536. Dane policyjne za okres 2011-2015 wskazują 1266 interwencji w gospodarstwach domowych związanych z zaistnieniem przemocy w rodzinach. W wyniku podejmowanych interwencji zostało wszczętych 219 postępowań wobec osób stosujących przemoc na podstawie art. 207 KK, z czego następnie odnotowano 98 umorzonych postępowań. Łączna liczba skierowanych do Sądu oskarżeń przeciwko osobom stosującym przemoc wyniosła 121 spraw.

Liczba interwencji domowych i założonych Niebieskich Kart w okresie 2011-2015

Rok	Liczba interwencji domowych	Liczba sporządzonych Niebieskich Kart	Liczba osób pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej *			Liczba tymczasowo izolowanych sprawców przemocy			Liczba sprawców przemocy domowej będących pod wpływem alkoholu			Liczba wszczętych postępowań na podst. art. 207 KK (znęcanie psychiczne lub fizyczne nad osobą)	Liczba umorzonych postępowań na podst. art. 207 KK (znęcanie psychiczne lub fizyczne nad osobą)	Liczba skierowanych do Sądu aktów oskarżeń na podst. art. 207 KK
			K	M	N	K	M	N	K	M	N			
2011	849	119	145	28	30	2	29	0	2	59	0	53	28	25
2012	81	81	79	7	58	0	53	0	3	65	0	34	15	19
2013	78	78	81	10	44	0	40	0	1	68	0	39	15	24
2014	150	150	134	13	105	2	66	0	2	80	0	53	18	35
2015	108	108	102	5	87	0	69	1	2	67	0	40	22	18
Łącznie	**1266**	**536**	**541**	**63**	**324**	**4**	**257**	**1**	**10**	**280**	**0**	**219**	**98**	**121**

Źródło: Komenda Powiatowa Policji w Ropczycach
* K,M,N- kobiety, mężczyźni, nieletni do 18 r.ż.

W latach 2011-2015 r., wśród **osób pokrzywdzonych** w rodzinach największą liczbę stanowiły kobiety – 541, nieco mniej osoby nieletnie do 18 r. ż. - 324 osoby.

Mężczyzn pokrzywdzonych w rodzinach było 63. W grupie **osób stosujących przemoc w rodzinie** – 257 mężczyzn było izolowanych ze względu na stosowanie przemocy. Z tego samego powodu izolowane były 4 kobiety i 1 osoba nieletnia przed ukończeniem 18 r. ż. **Liczba sprawców przemocy pod wpływem alkoholu** – wg danych w gminach powiatu ropczycko-sędziszowskiego łącznie było 663 sprawców przemocy - 639 mężczyzn i 24 kobiety. Z tego 280 mężczyzn i 10 kobiet w czasie stosowania przemocy domowej było pod wpływem alkoholu – liczba osób stosujących przemoc pod wpływem alkoholu to grupa stanowiąca ok 50% wszystkich sprawców przemocy domowej, w tym proporcjonalnie kobiet i mężczyzn.

W każdej z pięciu pięciu gmin powiatu funkcjonują Zespoły Interdyscyplinarne ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie których zadaniem jest ograniczanie zjawiska przemocy w rodzinie w środowisku lokalnym. Jednym z zadań Zespołów jest identyfikowanie osób i rodzin zagrożonych przemocą. Uruchomienie procedury Niebieskiej Karty ma na celu objęcie rodziny stosowną pomocą i ochronę przed eskalacją przemocy. Szczegółowe dane dotyczące liczby uruchomionej procedury oraz osób pokrzywdzonych przedstawione są w tabeli poniżej.

Liczba Niebieskich Kart założonych i osoby pokrzywdzone przemocą w gminach powiatu ropczycko-sędziszowskiego w latach 2011-2015

Gminy	Liczba złożonych Niebieskich Kart 2011-2015	Liczba rodzin uwikłanych w przemoc domową 2011-2015	Liczba pokrzywdzonych kobiet 2011-2015	Liczba pokrzywdzonych mężczyzn 2011-2015	Liczba pokrzywdzonych nieletnich do 18 r.ż.
Ropczyce	262	232	243	37	281
Sędziszów Małopolski	253	206	263	18	87
Ostrów	107	108	104	10	5
Wielopole Skrzyńskie	92	69	71	7	34
Iwierzyce	79	66	62	13	7
Łącznie	**793**	**681**	**743**	**85**	**414**

Źródło: Zespoły Interdyscyplinarne ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie działające na terenie powiatu ropczycko- sędziszowskiego

Na podstawie danych statystycznych z pięciu Gminnych Zespołów Interdyscyplinarnych ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie działających na terenie powiatu ropczycko- sędziszowskiego wynika, że w latach 2011-2015 w powiecie ropczycko-sędziszowskim **założono** łącznie 793 **Niebieskie Karty**. Dotyczyło to 681 rodzin uwikłanych w przemoc domową. **Ofiarami przemocy domowej** były głównie kobiety – 743 i nieletni do 18 r. ż.- 414. Tylko 85 mężczyzn. Największą liczbę rodzin z problemem przemocy w rodzinie odnotowano w gminach miejskich Ropczyce i Sędziszów Małopolski (Ropczyce – 262, Sędziszów Małopolski - 253 założone

Niebieskie Karty). Najmniej Niebieskich Kart założono w gminie Iwierzyce – 79. We wszystkich gminach **największy odsetek ofiar stanowią kobiety**, najmniejsza grupę mężczyźni – proporcjonalnie ok. 90%-10%.

Liczba osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie w gminach powiatu ropczycko-sędziszowskiego w latach 2011-2015

Gminy	Liczba sprawców przemocy*			Liczba rodzin w gminach, w których skutecznie rozwiązano problem przemocy
	K	M	N	
Ropczyce	4	228	0	130
Sędziszów Małopolski	11	180	0	131
Ostrów	2	108	0	72
Wielopole Skrzyńskie	5	65	0	41
Iwierzyce	2	58	0	68
Łącznie	**24**	**639**	**0**	**442**

Źródło: *Zespoły Interdyscyplinarne ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie działające na terenie powiatu ropczycko-sędziszowskiego*
* K,M,N- kobiety, mężczyźni, nieletni do 18 r.ż.

Łączna liczba sprawców przemocy w rodzinach to 663 osoby w tym największa liczbę stanowili mężczyźni 639 osób, również kobiety stosowały przemoc w rodzinach odnotowano łącznie 24 przypadków, nie odnotowano natomiast stosowania przemocy w rodzinach ze strony nieletnich do 18 r. ż. Z analizy danych przekazanych przez Zespoły Interdyscyplinarne wynika, że spośród 681 dotkniętych przemocą w przypadku 442 rodzin skutecznie udało się rozwiązać problem przemocy.

Z danych **Powiatowego Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Lubzinie** wynika, że w latach 2011-2015 spośród wszystkich 238 osób objetych interwencją kryzysową i natychmiastową pomocą psychologiczną 37 osób skorzystało z pomocy ze względu na doświadczanie przemocy w rodzinie, natomiast ze schronienia w hostelu skorzystało 12 osób, w tym 1 mężczyzna, 3 kobiety i 8 dzieci. W 9 przypadkach uruchomiono procedurę Niebieskiej Karty, poprzez skierowanie wniosku do właściwych gminnych Zespołów Interdyscyplinarnych ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Spośród wszystkich 631 osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego w Ośrodku w latach 2011-2015, osobom dotkniętym przemocą w rodzinie udzielono 62 porady specjalistyczne, w tym 39 porad psychologicznych, 31 porad prawnych i jedną poradę socjalną (ogólnie w POIK udzielono w okresie 2011-2015 około 1100 porad). Ponadto do udziału w *„Programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc w rodzinie z terenu powiatu ropczycko-sędziszowskiego"* realizowanym przez PCPR w Ropczycach w latach 2011-2015 było skierowanych 210 mężczyzn, spośród których 26 uczestniczyło w ww. programie. Ostatecznie program korekcyjno-edukacyjny ukończyło 15 osób. Realizacja tego zadnia odbywała się w ścisłej współpracy z Zespołami Interdyscyplinarnymi ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie z wszystkich gmin, Komendą Powiatową Policji i Sądem Rejonowym w Ropczycach.

Ośrodek regularnie prowadzi ofertę dla kobiet doświadczaqjących przemocy w rodzinie w formie grupy wsparcia. W latach 2011-2015 brało w nich systematycznie udział łącznie 13 mieszkanek powiatu.

Analiza danych Komendy Powiatowej Policji w Ropczycach, Miejsko-Gminnych i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej i Powiatowego Ośrodka Interwencji Kryzysowej potwierdza, że zjawisko przemocy w rodzinie dotyka mieszkańców powiatu ropczycko-sędziszowskiego. **Uzyskane w trakcie badań wartości wskazują na niekorzystne tendencje wzrostowe dotyczące liczby rodzin poszkodowanych w wyniku stosowania przemocy z kulminacją w 2014 roku. Najczęściej identyfikowanymi ofiarami przemocy w rodzinie są kobiety i dzieci. Natomiast osobami podejrzewanymi o stosowanie przemocy najczęściej są mężczyźni. Najczęściej występujące w rodzinach typy przemocy to: przemoc psychiczna, następnie fizyczna a także coraz częściej pojawiająca się przemoc ekonomiczna. Należy podkreślić, że ze względu na charakter przemocy w rodzinie osoby doświadczające przemocy nie zawsze potrafią otwarcie przyznać się do występowania tego problemu ze względu na wstyd, strach, poczucie winy. Z tego też powodu przemoc w rodzinie nadal jest zjawiskiem trudnym do zdiagnozowania.**

Szkoła jest ważnym miejscem działań profilaktycznych, a jej głównym celem jest dbałość o wszechstronny rozwój wychowanków, na miarę ich możliwości oraz przygotowanie ich do codziennego życia, między innymi propagowanie zdrowego stylu życia bez uzależnień oraz przeciwdziałanie agresywnym zachowaniom, naruszającym zasady życia w społeczeństwie. Ponadto szkoła odgrywa nieocenioną rolę w rozpoznawaniu sygnałów świadczących o doznawaniu przez dziecko form krzywdzenia lub zaniedbania. Ma również narzędzia niezbędne do inicjowania działań pomocowych dla dziecka, a także udzielania wsparcia jego rodzinie.

Oddziaływania edukacyjne i profilaktyczne placówek oświatowych kierowane są do dzieci i młodzieży, rodziców oraz kadry pedagogicznej w latach 2011-2015 realizowane były głównie w szkołach poszczególnych etapów kształcenia na terenie powiatu. Ważną rolę w tym zakresie odgrywa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Ropczycach, kadra pedagogiczna poszczególnych szkół z pedagogami szkolnymi na czele, Biblioteki, ale także Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna, Zespół Opieki Zdrowotnej w Ropczycach wraz z pielęgniarkami środowiskowym oraz przedstawiciele Policji. Instytucje te realizowały szereg programów edukacyjnych oraz wspierających związanych z tematami przemocy oraz przeciwdziałania uzależnień od środków psychoaktywnych oraz alkoholu pośród uczniów szkół i ich rodziców. Na wszystkich poziomach profilaktyki stosowano strategie odpowiednie do wieku, rodzaju problemów i stopnia zagrożenia. Realizacja tych działań obejmowała m. in. przez prowadzenie zajęć warsztatowych we wszystkich I klasach szkół ponadgimnazjalnych powiatu ropczycko – sędziszowskiego z zakresu uzależnień, w którym zawarte były również zagadnienia związane bezpieczeństwem i zdrowym stylem życia dzieci i młodzieży, wykłady i zajęcia warsztatowe dla nauczycieli, pedagogów oraz młodzieży na temat cyberprzemocy i pogadanki dla rodziców w szkołach podstawowych i gimnazjach. Liczba osób korzystających z warsztatów z zakresu uzależnień w **2014 r.** obejmowała łącznie 714 uczniów, a w **2015** r. 621 uczniów. Ponadto uczniowie i rodzice

byli zapoznawani z procedurą Niebieska Karta, a Rady Pedagogiczne i pracownicy administracji i obsługi zostali przeszkoleni z zakresu procedury Niebieska Karta. Promowano również wśród uczniów i rodziców ofertę instytucji świadczących pomoc osobom dotkniętym przemocą działający w środowisku lokalnym. Szczegółowe dane dotyczące przeprowadzonych działań i ich wskaźniki liczbowe przestawia poniższa tabela.

Działania profilaktyczne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie przeprowadzone przez placówki oświatowe w latach 2011-2015

Programy profilaktyczne	**Liczba osób objętych działaniami**	**Efekty realizacji**
Profilaktyczny program w zakresie przeciwdziałania uzależnienia od alkoholu, tytoniu i innych środków psychoaktywnych – w tym kampania informacyjna skierowana do kobiet w wieku prokreacyjnym, ciężarnych oraz ich bliskich i ich rodzin"	Zasięgiem kampanii objęto ok. 10 000 adresatów przesłania.	Uświadomienie kobiet, że picie alkoholu nawet niewielkich ilościach jest niebezpieczne dla zdrowia nienarodzonego dziecka. Materiały dotyczące kampanii (broszury, ulotki) wydane w ramach szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej.
Ogólnopolski program edukacyjny dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych „ARS, czyli jak dbać o miłość?"	W programie uczestniczyło 224 uczniów. Programem objęto 133 rodziców uczniów, którzy uczestniczyli w spotkaniach profilaktycznych.	Uczniowie uczestniczący w programie brali udział w badaniach ankietowych, w których określali słabe i mocne strony zajęć. Wyniki ankiet są obrazem jak młodzi ludzie poszukują autorytetów i zdają sobie sprawę z konsekwencji niewłaściwych zachowań, często łamiąc normy i zasady społeczne. Realizatorzy programu wyznaczeni przez Dyrektorów szkół zostali bezpłatnie przeszkoleni w Wojewódzkie Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Rzeszowie. Materiały programowe (poradnik dla szkolnego koordynatora, ulotki i broszury dla uczniów i rodziców) wydane w ramach szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej.
Realizacja programu Podkarpackiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie - zajęcia dla uczniów, prelekcje dla rodziców, szkolenia dla nauczycieli, organizowanie konkursów, turniejów, rozgrywek sportowych	1590 uczniów (łącznie z osobami niepełnosprawnymi)	Promowanie wśród zdrowego stylu życia wolnego od nałogów.
Realizacja Międzyszkolnego programu promocji zdrowia psychicznego	1590 uczniów (łącznie z osobami niepełnosprawnymi)	Poszerzanie wiedzy na temat właściwych wzorców postępowania w życiu społecznym wśród pracowników szkół, uczniów oraz rodziców, informowanie o możliwościach uzyskania pomocy na terenie powiatu w jednostkach specjalistycznych.

W powiecie ropczycko-sędziszowskim w latach 2011-2015 Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Lubzinie realizował działalność profilaktyczną skierowana do wszystkich mieszkańców powiatu, mającą na celu podniesienie poziomu wiedzy mieszkańców na temat zjawiska przemocy w rodzinie oraz radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych i korzystania z oferty specjalistycznej pomocy. Instytucje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowały zadania ze szczególnym uwzględnieniem osób szczególnie narażonych na przemoc tj. dzieci i młodzież, kobiety oraz osoby niepełnosprawne i chore, oraz inne zagrożone wykluczeniem społecznym ze względu na przemoc lub uzależnienie od alkoholu.

Działania profilaktyczne realizowane przez **Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Lubzinie,** skierowane do uczniów i ich rodziców, realizowane były na terenie szkół, które zgłaszały takie zapotrzebowanie. W roku 2011 w Zespole Szkół nr 1 w Ropczycach odbyła się **pogadanka** nt. „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży" w ramach spotkania z rodzicami uczniów tej szkoły wraz z dystrybucją materiałów informacyjno-edukacyjnych POIK. W 2012 roku w wygłoszono **prelekcję** nt. *„Nie jestem sam, wiem gdzie szukać pomocy"* skierowaną do uczniów Zespołu Szkół Zawodowych w Sędziszowie Młp. w ramach programu realizowanego przez szkołę pn. „Bezpieczna szkoła - bezpieczny uczeń" wraz z dystrybucją materiałów informacyjno-edukacyjnych. Prelekcje o tego rodzaju tematyce, skierowane do rodziców odbyły się także w Zespole Szkół w Ropczycach, w Bursie Międzyszkolnej w Ropczycach oraz w Skrzyszowie w ramach spotkania organizowanego przez Dyrekcję szkoły dla kadry pedagogicznej i rodziców uczniów Szkoły Podstawowej. Szacunkowo uczestniczyło w nich 60 osób.

W latach 2012-2014 roku zostały przeprowadzone przez psychologa Ośrodka warsztaty profilaktyczne pod nazwą **Niebieskie Godziny Wychowawcze** dla uczniów Zespołu Szkół nr 1 w Ropczycach, Szkoły Podstawowej nr 3 w Ropczycach, Zespołu Szkół w Lubzinie, w których uczestniczyło łącznie około 198 uczniów. W siedzibie Ośrodka odbyły się pogadanki dla uczniów lokalnego gimnazjum. Uczestniczyło w nich około 50 uczniów.

Działania profilaktyczno-edukacyjne obejmowały również opracowanie oraz dystrybucję lub publikację materiały informacyjnych takich jak: broszury, ulotki, artykuły. Na bieżąco uaktualniano zakładki związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie na stronach internetowych PCPR i Starostwa Powiatu. Ponadto organizowane były szkolenia podnoszące kwalifikacje i wiedzę specjalistyczną z zakresu zjawiska przemocy dla pracowników instytucji powiatowych działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności w zakresie zagadnień związanych interwencją w sytuacji przemocy w rodzinie, zasad kontaktu z osobą doświadczającą przemocy i osobą stosującą przemoc z uwzględnieniem procedury Niebieska Karta.

Przedstawione dane wskazują zatem na konieczność prowadzenia przede wszystkim działań profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych. Z przeprowadzonej analizy wynika, że instytucje powiatowe i gminne (takie jak Sąd Rejonowy w Ropczycach, Prokuratura Rejonowa w Ropczycach, Komenda Powiatowa Policji w Ropczycach i Komisariat Policji w Sędziszowie Młp., Zespół Opieki Zdrowotnej w Ropczycach, Miejsko-Gminne i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej z terenu powiatu, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Ropczycach, Wydział Edukacji,

Kultury i Sportu Starostwa Powiatowego w Ropczycach oraz placówki oświatowe i szkoły wszystkich szczebli edukacji, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia działające przy parafiach podejmowały szereg działań związanych z przeciwdziałaniem zjawisku przemocy przemocy w rodzinie.

W przypadku identyfikacji osób i rodzin zagrożonych przemocą wdrażane są procedury postępowania np. procedura Niebieskiej Karty w celu objęcia osób szerszą pomocą we współpracy z innymi instytucjami. Na podstawie uzyskanych danych wnioskujemy, iż istnieje potrzeba zintensyfikowania działań pomiędzy instytucjami realizującymi zadania związane z ograniczaniem zjawiska przemocy, zwłaszcza dotyczące podnoszenia świadomości społecznej o zjawisku przemocy i promowania pozytywnych wzorców wychowania, jak również wskazywania ewentualnych możliwości wsparcia dla osób uwikłanych w przemoc.

Realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie w latach 2016-2020 będzie uwzględniona w ramach Priorytetu I zawartego w treści niniejszego ***Powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020 pn. Rodzina bez przemocy.***

5. Charakterystyka lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Lokalny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie rozumiany jest jako zespół instytucji działających na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy wraz z ich potencjałem kadrowym, kompetencyjnym, instrumentami pomocy i wsparcia, procedurami postępowania, zasobami rzeczowymi i finansowymi, wzajemnie ze sobą współpracujących w sposób skoordynowany.

Zasobami powiatu ropczycko-sędziszowskiego w zakresie przeciwdziałania przemocy rodzinie są następujące służby i instytucje wraz z potencjałem organizacyjnym oraz specjalistami z różnych dziedzin:

- Gminne Zespoły Interdyscyplinarne ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Miejsko–Gminne i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej a także Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych z terenu pięciu Gmin;
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ropczycach i działający w strukturach Powiatowy Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Lubzinie;
- Komenda Powiatowa Policji w Ropczycach wraz z komisariatem Policji w Sędziszowie Małopolskim;
- Prokuratura Rejonowa w Ropczycach;
- Sąd Rejonowy w Ropczycach,
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Ropczycach;
- Placówki oświatowe - szkoły wszystkich poziomów kształcenia;
- Zespół Opieki Zdrowotnej i placówki ochrony zdrowia;

- organizacje pozarządowe;
- instytucje kościelne.

Narzędziem mającym na celu zatrzymanie przemocy w rodzinie oraz pomoc osobom w wychodzeniu z tej sytuacji jest procedura **Niebieskiej Karty**. Szczegółowe warunki realizowania tej procedury określa Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku. Uruchomienie procedury następuje poprzez wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A" przez przedstawiciela jednej z następujących służb: Policji, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (np. pracownika socjalnego), oświaty (np. pedagog, dyrektor szkoły, nauczyciel), ochrony zdrowia (np. lekarza, pielęgniarkę, ratownika medycznego), komisji rozwiązywania problemów alkoholowych. Wszczęcie procedury winno występować nawet w sytuacjach, w których jedynie zaistniało podejrzenie stosowania przemocy, nawet nie poparte dowodami. Dopiero w toku prowadzenia procedury wymaga się aby przypuszczenie stosowania przemocy zostało uzasadnione (uprawdopodobnione).
Karta A – wszczęcie procedury. Osoba wszczynająca procedurę przekazuje wypełniony formularz do przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego niezwłocznie tzn. nie później niż w terminie 7 dni (kopia zostaje u wszczynającego procedurę). Następnie przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego, nie później niż w ciągu 3 dni przekazuje go członkom Zespołu lub grupie roboczej.
Karta B – przekazuje się osobie, wobec której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.
Karta C – na posiedzeniu członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego lub grupa robocza, w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, dokonują analizy sytuacji rodziny i wypełniają formularz „Niebieska Karta C". Niestawiennictwo osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie – nie wstrzymuje prac Zespołu Interdyscyplinarnego lub grupy roboczej.
Karta D – Członkowie ZI lub grupy roboczej wypełniają formularz „Niebieska Karta D" w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie. Możliwe jest wypełnienie Kart D w miejscu zamieszkania osoby podejrzanej o stosowanie przemocy.

Zakończenie procedury następuje w przypadku ustania przemocy w rodzinie w sposób trwały oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy. Procedura zostaje również zamknięta, gdy zespół rozstrzygnie o braku zasadności podejmowania działań.

Na poziomie gmin działania związane ze wsparciem osób uwikłanych w przemoc domową, w formie bardzo zróżnicowanej wykonują ośrodki pomocy społecznej, zobowiązane do udzielania pomocy osobom oraz ich rodzinom w szczególności z powodu przemocy w rodzinie. Przemoc domowa jest przyczyną dysfunkcji rodziny,a także może być konsekwencją dysfunkcji o innym podłożu: ubóstwa, alkoholizmu, narkomanii, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W ramach swoich kompetencji i zadań pracownicy socjalni przeprowadzają wywiad środowiskowy umożliwiający diagnozę sytuacji rodziny lub osoby, uruchamiają procedurę Niebieskiej Karty przewidzianej dla pomocy społecznej, w związku

z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie (nie wymaga to zgody osoby dotkniętej przemocą), przygotowują wszechstronny plan pomocy, monitorują efekty podjętych działań, pomagają w załatwianiu spraw urzędowych i innych ważnych spraw bytowych, udzielają szeroko rozumianego poradnictwa, np. prawnego, psychologicznego lub wskazują miejsca, gdzie można uzyskać taką pomoc, udzielają informacji o przysługujących świadczeniach i formach pomocy, uzasadnionych przypadkach udzielają pomocy finansowej oraz rzeczowej, informują o możliwościach uzyskania pomocy w środowisku lokalnym, wskazują miejsca zajmujące się pomaganiem ofiarom przemocy domowej, w tym o możliwości otrzymania schronienia np. w schroniskach, hostelach, ośrodkach interwencji kryzysowej, w przypadku stwierdzenia bądź podejrzenia popełnienia przestępstwa, powiadamiają organy ścigania, w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownicy socjalni wykonujący obowiązki służbowe mają prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej (decyzja o odebraniu dziecka podejmowana ma być przez pracownika socjalnego wspólnie z policjantem, a także lekarzem, ratownikiem medycznym lub pielęgniarką).

Przy każdym ośrodku pomocy społecznej działają **Zespoły Interdyscyplinarne** działające na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w którego skład, wchodzą przygotowani do skutecznego zajmowania się problematyką przemocy specjaliści. Zadaniem Zespołu jest kompleksowa pomoc rodzinom oraz monitorowanie sytuacji w rodzinach, w których dochodzi do przemocy, a w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa, poinformowanie o tym odpowiednich służb. Zespół Interdyscyplinarny zajmuje się również zbieraniem i przekazywaniem informacji na temat skali zjawiska przemocy w rodzinie, jak również gromadzeniem informacji na temat miejsc, osób i możliwości udzielania pomocy w środowisku lokalnym oraz inicjowanie tworzenia nowych miejsc pomocy dla osób krzywdzonych (bądź wspieranie już istniejących placówek). Zespoły Interdyscyplinarne powinny również inicjować działania zmierzające do podniesienia kwalifikacji osób mających w swojej pracy kontakt z ofiarami i sprawcami przemocy - organizowanie szkoleń, konferencji itp.

Na poziomie powiatu wsparciem osób uwikłanych w przemoc domową zajmuje się **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie poprzez działania Powiatowego Ośrodka Interwencji Kryzysowej**. Oferuje on poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest ono świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów związanych z przemocą w rodzinie. Interwencja kryzysowa jest to metoda systemowego, interdyscyplinarnego, wielowątkowego oddziaływania na osobę, która znalazła się w kryzysowej sytuacji. Interwencja kryzysowa polega na dostarczeniu wszechstronnego wsparcia i wielostronnej pomocy: psychologicznej, prawnej, społecznej, informacyjnej i ewentualnego schronienia w hostelu. Celem interwencji kryzysowej jest spowodowanie odzyskania, przez osobę w kryzysie, zdolności jego samodzielnego pokonania trudności. Polega to na złagodzeniu objawów reakcji kryzysowej, przywróceniu równowagi psychicznej, zapobieżeniu przejścia ostrego kryzysu w stan chroniczny, przywróceniu umiejętności samodzielnego radzenia sobie w sytuacjach trudnych. Osoby doświadczające przemocy w rodzinie mogą korzystać

z bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego: psychologicznego, prawnego, rodzinnego i socjalnego, natomiast kobiety mogą uczestniczyć w spotkaniach grupy wsparcia. Praca ze sprawcą przemocy z terenu powiatu ropczycko-sędziszowskiego realizowana jest przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ropczycach. W Ośrodku funkcjonuje przyjazny pokój przesłuchań dzieci, certyfikowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości i Fundację Dzieci Niczyje, który ma na celu ochronę małoletniego świadka lub osoby pokrzywdzonej w czasie jego uczestnictwa w procedurze związanej z zebraniem materiału dowodowego dla potrzeb wymiaru sprawiedliwości. Ośrodek prowadzi również działalność profilaktyczną, informacyjną i edukacyjną, skierowaną do różnych grup mieszkańców powiatu oraz realizuje szkolenia w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie skierowane do kadr pomocy społecznej z terenu powiatu i przedstawicieli współpracujących służb i instytucji. Działania Powiatowego Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Lubzinie podejmowane są na rzecz osób w szczególności poprzez bieżące współdziałanie z instytucjami i jednostkami tworzącymi lokalny system pomocy i wsparcia dla tych osób.

Do działań Policji chroniących ofiary przemocy w rodzinie, zgodnie z obowiązującym prawem należą, m.in.: interwencja, sporządzenie dokładnego opisu zdarzenia (notatka urzędowa), zatrzymanie sprawców przemocy w rodzinie stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także mienia, zatrzymania osoby podejrzanej, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej, a zachodzi obawa, że ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy grozi popełnieniem takiego przestępstwa, wszczęcie postępowania przygotowawczego przeciwko sprawcy przemocy w przypadku zgłoszenia lub stwierdzenia popełnienia przestępstwa, zabezpieczenie dowodów popełnienia przestępstwa, podjęcie działań prewencyjnych wobec sprawcy przemocy, udzielenie informacji ofiarom przemocy o możliwości uzyskania pomocy.

Osoby wzywające Policję mają prawo do uzyskania od policjantów zapewnienia doraźnego bezpieczeństwa, wykorzystania dokumentacji interwencji policyjnej, jako dowodów w sprawie karnej przeciw sprawcy przemocy, a także zgłoszenia interweniujących policjantów na świadków w sprawie sądowej.

Na wezwanie Policji w przypadku ostrej sytuacji kryzysowej w rodzinie (awantura, krzyki, zagrożone zdrowie i życie) przyjeżdża patrol interwencyjny, który przeprowadza interwencję w domu osób poszkodowanych. Celem takiego działania jest zatrzymanie przemocy „tu i teraz" i zapewnienie bezpieczeństwa osobom poszkodowanym. Policja może zatrzymać sprawcę do wyjaśnienia lub przewieźć go do izby wytrzeźwień. W myśl art. 40. ust. 1. ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. „Osoby w stanie nietrzeźwości, które swoim zachowaniem dają powód do zgorszenia w miejscu publicznym lub w zakładzie pracy, znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu albo zagrażają życiu lub zdrowiu innych osób, mogą zostać doprowadzone do izby wytrzeźwień, zakładu opieki zdrowotnej lub innej właściwej placówki utworzonej lub wskazanej przez jednostkę samorządu terytorialnego albo do miejsca zamieszkania lub pobytu". Policjanci na miejscu zdarzenia powinni wypełnić część A Niebieskiej Karty, którą niezwłocznie, ale nie później niż w ciągu siedmiu dni powinien otrzymać przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego

zajmującego się przemocą w rodzinie. Część B Niebieskiej Karty powinna zostać u osoby poszkodowanej: zawarte są w niej informacje dotyczące przemocy domowej, ważne i pomocne dla osoby krzywdzonej. Sprawca powinien otrzymać informację jaka jest jego sytuacja prawna, co nastąpi ze strony policji, jeżeli będzie kontynuował zachowania przemocowe. W ramach uruchomionej procedury dzielnicowy ma obowiązek kontaktować się z rodziną do momentu ustania przemocy. Może wywierać wpływ na sprawcę, aby podjął kroki w kierunku rezygnowania z przemocy jako sposobu wpływu na rodzinę (podjęcie terapii). Jeżeli sprawca nie zdecyduje się na to, policja powinna wszcząć postępowanie przygotowawcze, ponieważ znęcanie się nad rodziną jest ścigane z urzędu. Osoba poszkodowana w trakcie wizyty dzielnicowego i pracownika ośrodka pomocy społecznej powinna dostać informację w jaki sposób może być chroniona: jakie kroki może podjąć ona sama, aby przerwać sytuację przemocy, w jakie miejsca i do kogo może zwrócić się, aby uzyskać pomoc w tej sprawie. Pracownik socjalny ma obowiązek zbadać jakie potrzeby osób poszkodowanych są niezaspokojone i pomóc w ich zaspokojeniu w ramach kompetencji. Procedura Niebieskiej Karty została opracowana i wprowadzona po to, aby uruchamiać proces trwałej zmiany w kierunku przerwania przemocy, z włączeniem służb o różnych kompetencjach. Warto pamiętać, że informacje o interwencjach policji stanowią ważny dowód w sprawie karnej. Dlatego warto zapisać datę i godzinę przyjazdu policji.

Do zadań Prokuratury należy m.in.: przyjęcie zgłoszenia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, prowadzenie i nadzorowanie postępowań przygotowawczych, występowanie w roli oskarżyciela publicznego przed sądem, zatrzymanie podejrzanego o popełnienie przestępstwa, współpraca z innymi organami państwowymi, organizacjami społecznymi w zakresie zapobiegania przestępczości prokurator może wchodzić w skład zespołu interdyscyplinarnego powołanego przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, a także tworzonych przez zespół grup roboczych.

Osoby pokrzywdzone na skutek przemocy w rodzinie, a także świadkowie, mogą złożyć w prokuraturze bądź na policji zawiadomienie o przestępstwie ściganym w trybie publiczno - skargowym lub wniosek o ściganie przestępstwa (dotyczy to przestępstw ściganych na wniosek osoby pokrzywdzonej). W przypadku uzasadnionego podejrzenia, że popełniono przestępstwo prokuratura wspólnie z Policją ma obowiązek: wszcząć postępowanie przygotowawcze w celu ustalenia czy został popełniony czyn zabroniony i czy stanowi on przestępstwo, wyjaśnić okoliczności sprawy, ustalić osoby pokrzywdzone i rozmiary szkody, zebrać, zabezpieczyć i w niezbędnym zakresie utrwalić dowody dla sądu, wykryć i w razie potrzeby ująć sprawcę, w uzasadnionym przypadku na wniosek Policji (taki wniosek musi być rozpatrzony w ciągu 48 godzin od zatrzymania podejrzanego) lub z urzędu może zastosować środek zapobiegawczy wobec osoby, której co najmniej wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutu popełnienia przestępstwa z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej polegający na nakazaniu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że podejrzany ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził. Środek ten stosuje się na okres nie dłuższy niż 3 miesiące, może na wniosek oskarżonego wskazać miejsce

pobytu w placówkach zapewniających miejsca noclegowe (z wykluczeniem placówek dla ofiar przemocy w rodzinie) prokurator może wnioskować do sądu pierwszej instancji właściwego do rozpoznania sprawy o przedłużenie stosowania nakazu opuszczenia lokalu na dalsze okresy nie dłuższe niż 3 miesiące, w sytuacji gdy nie ustały powody zastosowania w/w nakazu w zależności od oceny zebranego materiału dowodowego postępowanie może zakończyć się skierowaniem aktu oskarżenia do sądu, umorzeniem dochodzenia lub kierowanym do sądu wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania karnego.

Zadania i kompetencje **Sądu cywilnego** w zakresie przemocy w rodzinie obejmuje rozpoznawanie spraw dotyczących zobowiązania członka rodziny, który swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, do opuszczenia mieszkania na żądanie osoby dotkniętej przemocą. Sąd powinien rozpoznać sprawę w terminie jednego miesiąca od daty wpływu wniosku. Postanowienie jest wykonalne z chwilą ogłoszenia, może być jednak zmienione bądź uchylone w razie zmiany okoliczności.

Sądy rodzinne orzekają w sprawach w zakresie wykonywania władzy rodzicielskiej: ograniczenie władzy rodzicielskiej, pozbawienie władzy rodzicielskiej lub zawieszenie władzy rodzicielskiej w przypadku, kiedy dobro dziecka jest zagrożone w wyniku zaniedbania, nadużycia władzy rodzicielskiej, w tym stosowania przemocy. Innym zadaniem sądu rodzinnego jest nakładanie na rodziców bądź opiekunów małoletnich dzieci obowiązków mających na celu zmianę postępowania i poprawę sytuacji rodziny oraz zakazów dotyczących osobistych kontaktów z małoletnimi dziećmi, przewidzianych w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, orzekanie środków wychowawczych lub poprawczych w stosunku do nieletnich sprawców stosujących przemoc w rodzinie, wydawanie niezwłocznie (w ciągu 24 godzin) orzeczenia o umieszczeniu dziecka odebranego z rodziny, w sytuacji zagrożenia jego zdrowia lub życia, przez pracownika socjalnego, policjanta i przedstawiciela ochrony zdrowia, w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej, bądź o powrocie dziecka do rodziny, rozpatrywanie niezwłocznie (w ciągu 24 godzin) zażaleń rodziców lub opiekunów na odebranie dziecka w w/w okolicznościach, w razie jego bezzasadności lub nielegalności, zarządza natychmiastowe przekazanie dziecka rodzicom, a o zaistniałej sytuacji informuje przełożonych osób, które dokonały odebrania dziecka.

W kompetencjach **Sądu karnego** jest orzekanie kar, środków karnych wobec sprawców przemocy w rodzinie, orzekanie wobec sprawców przemocy obowiązków przewidzianych w art. 72 § 1 kodeksu karnego, między innymi: powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających, poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu, albo oddziaływaniom terapeutycznym, uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych, powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, powstrzymania się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób lub zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób, opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym lub innego stosownego postępowania w okresie próby, jeżeli może to zapobiec popełnieniu ponownie przestępstwa. Ponadto sąd karny zajmuje się rozpatrywanie wniosku prokuratora o przedłużenie podejrzanemu

o stosowanie przemocy w rodzinie nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonymi zastosowanego tytułem środka zapobiegawczego na kolejne 3 miesiące (łącznie wymieniony środek zapobiegawczy może być orzeczony na okres 6 miesięcy).

Kuratorzy sądowi realizują określone przez prawo zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, związane z wykonywaniem orzeczeń sądu. Kuratorzy sądowi wchodzą w skład zespołu interdyscyplinarnego oraz mogą wchodzić w skład grup roboczych. Uwzględniając, że grupy robocze są tworzone w celu rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach przewidziano udział fakultatywny kuratora, uzależniony od realizacji przez niego w tej rodzinie dozoru lub nadzoru.

Oświata obejmuje ogół instytucji (szkoły, przedszkola, świetlice, placówki opiekuńcze, poradnie psychologiczno-pedagogiczne), których celem jest upowszechnienie wykształcenia oraz realizowanie określonych celów wychowawczych. Instytucje te poza podstawowym zadaniem kształcenia dzieci i młodzieży m. in. zapewniają im opiekę poza rodziną oraz mając możliwości oddziaływania na rodziców wspierają prowadzone przez nich działania wychowawcze.

Przedstawiciele placówek i szkół wszystkich poziomów kształcenia mają kompetencje, aby rozpoznać sygnały świadczące o doznawaniu przez dziecko form krzywdzenia, zaniedbania a także utrzymywać kontakt z rodziną dziecka i udzielić wsparcia. Ponadto może wystąpić do sądu o wgląd w sytuację rodziny, powiadomić policję lub prokuraturę o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, czy też skierować do specjalistycznej placówki, poradni psychologiczno-pedagogicznej. Szkoła może monitorować sytuację dziecka i rodziny, współpracując z innymi służbami i instytucjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny, a w szczególności uruchomić procedurę Niebieskiej Karty przewidzianej dla przedstawicieli oświaty w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie (nie wymaga to zgody osoby dotkniętej przemocą), wchodzić w skład gminnego zespołu interdyscyplinarnego, a także tworzonych przez zespół grup roboczych.

Zadaniem przedstawicieli **placówek ochrony zdrowia,** oprócz udzielania pomocy medycznej przez pracowników ochrony zdrowia, jest rozpoznanie sygnałów świadczących o występowaniu przemocy, szczególnie gdy ofiary bądź świadkowie próbują to ukryć, poinformowanie ofiar o możliwościach szukania pomocy, w sytuacjach dotyczących dzieci – zwrócenie się do sądu rodzinnego z prośbą o wgląd w sytuację rodziny, wystawienie na prośbę poszkodowanych **bezpłatnego specjalnego zaświadczenia** o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz uruchomienie procedury Niebieskiej Karty przewidzianej dla przedstawicieli ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie (nie wymaga to zgody osoby dotkniętej przemocą). W przypadku stwierdzenia takiej konieczności lub na prośbę poszkodowanych, powiadomienie innych służb, np. pomocy społecznej, policji, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, natomiast w przypadku stwierdzenia lub podejrzenia podczas badania popełnienia przestępstwa (ślady ciężkiego uszkodzenia ciała, podejrzanych oparzeń, wykorzystania seksualnego) powiadomienie organów ścigania. Ponadto przedstawiciele

ochrony zdrowia wchodzą w skład zespołu interdyscyplinarnego, a także tworzonych przez zespół grup roboczych.

Osoby poszkodowane przemocą mogą korzystać z pomocy **organizacji pozarządowych** działających głównie na terenie Rzeszowa m. in. Podkarpacki Ośrodek Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego i Stowarzyszenie Nowy Horyzont, obejmujących swą pomocą osoby z terenu województwa podkarpackiego. Na terenie województwa podkarpackiego działają cztery **Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie:** w Nowej Sarzynie, Lesku, Korytnikach i Gorzycach, z pomocy których mogą korzystać mieszkańcy naszego powiatu doświadczający przemocy w rodzinie. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia świadczy usługi na rzecz ofiar przemocy w rodzinie w zakresie interwencyjnym, bytowym i terapeutyczno-wspomagającym. W zakresie interwencyjnym pomoc obejmuje zapewnienie schronienia na okres do 3 miesięcy, ochronę ofiar przemocy w rodzinie przed osobą stosującą przemoc, udzielenie natychmiastowej pomocy psychologicznej i wsparcia, rozpoznanie sytuacji ofiary przemocy w rodzinie i opracowanie planu pomocy, wspieranie w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowej. W zakresie bytowym Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia zapewnia całodobowy pobyt do 3 miesięcy, wyżywienie i niezbędne środki higieny osobistej. Usługi Ośrodków w zakresie terapeutyczno-wspomagającym obejmują udzielanie poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, socjalnego, prawnego, prowadzenie grupy wsparcia i grupy terapeutycznej dla ofiar przemocy w rodzinie, opracowanie diagnozy rodziny i indywidualnego planu pomocy, przeprowadzenie diagnozy sytuacji dzieci, udzielanie wsparcia psychologicznego oraz specjalistycznej pomocy socjoterapeutycznej i terapeutycznej, konsultacje wychowawcze.

6. Priorytety i zadania w ramach Programu

Program skierowany jest przede wszystkim do społeczności lokalnej, w tym szczególnie do:

- **osób doświadczających przemocy w rodzinie, w tym dzieci, współmałżonków lub partnerów pozostających w związkach nieformalnych, osób w podeszłym wieku, osób niepełnosprawnych,**
- **osób stosujących przemoc w rodzinie,**
- **świadków przemocy w rodzinie,**
- **pracowników instytucji i służb zajmujących się profesjonalnie udzielaniem wsparcia dla osób doświadczających przemocy,**

Głównym celem *Powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020 pn. Rodzina bez przemocy*

jest zwiększenie skuteczności działań podejmowanych w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w powiecie ropczycko-sędziszowskim.

Cele i działania zaplanowane do realizacji w ramach niniejszego Programu mają służyć poprawie sytuacji rodzin doznających przemocy domowej, jak i ochronie ofiar przemocy w rodzinie.

Przy opracowaniu Programu przyjęto następujące założenia:

Nikt nie ma prawa stosować przemocy wobec drugiego człowieka.
Istnieje potrzeba zwiększenia świadomości praw osobistych ofiar przemocy.
Należy ograniczyć zjawisko przemocy w rodzinie.
Osobom uwikłanym w przemoc w rodzinie należy zapewnić bezpieczeństwo oraz profesjonalną pomoc.

Spodziewane efekty realizacji programu to:

Zmiana postawy społeczeństwa wobec przemocy w rodzinie.
Pogłębienie wiedzy społeczeństwa o zjawisku przemocy w rodzinie i sposobach radzenie sobie z tym problemem.
Zmniejszenie rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinie.
Świadczenie pomocy dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.
Prowadzenie różnorodnych form oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.
Zwiększenie kompetencji zawodowych osób profesjonalnie pomagającym osobom uwikłanym w przemoc w rodzinie.

Cel główny programu będzie realizowany poprzez poniższe cele szczegółowe – priorytety:

Priorytet I
Profilaktyka przeciwdziałania przemocy, w tym promowanie i wdrożenie prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie

Zadania:

1. Publikacja treści podnoszących poziom świadomości i wrażliwości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie, sposobów jej przeciwdziałania oraz możliwości uzyskania pomocy.
2. Realizacja programów skierowanych do rodziców z zakresu upowszechniania wiedzy na temat przemocy w rodzinie, promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych

przemocą w rodzinie: "Warsztaty dla rodziców podnoszące ich kompetencje rodzicielskie","Dni Otwarte Poradni" – soboty konsultacyjne dla dzieci, młodzieży, rodziców, nauczycieli, dyrektorów, "Zespół Samokształceniowy Pedagogów Powiatu Ropczycko-Sędziszowskiego połączony z Siecią Wsparcia".

3. Realizacja programów skierowanych do uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, z zakresu upowszechniania wiedzy na temat przemocy w rodzinie, promowania pozytywnych wzorów rodzinnych, prawidłową komunikację i umiejętności społeczne: "Warsztaszty dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym przejawiających trudności wychowawcze, emocjonalne i społeczne", "Niebieskie godziny wychowawcze" dla klas V i VI, Warsztaty dla młodzieży klas VI gimnazjów pn. "Zapobieganie zjawiskom przemocy i wykluczenia w szkołach w ramach profilaktyki samobójstw", warsztaty "Normy i zasady społeczne", warsztaty "Jak być asertywnym?", warsztaty dla uczniów klas I szkól ponadgimnazjalnych "Zachowania ryzykowne wśród młodzieży – pułapka uzależnienia".
4. Opracowanie, wydanie oraz dystrybucja materiałów informacyjnych i edukacyjnych promujących pozytywne wzory wychowawcze i rodzinne, upowszechniających wiedzę na temat przemocy w rodzinie, sposobów jej przeciwdziałania oraz możliwości uzyskania pomocy oraz opracowanie i rozpowszechnianie w lokalnym środowisku informatorów o instytucjach udzielających pomocy mieszkańcom powiatu znajdujących się w sytuacji przemocy w rodzinie.

Priorytet II
Pomoc osobom doświadczającym przemocy w rodzinie i ochrona ofiar przemocy w rodzinie

Zadania:

1. Udzielanie natychmiastowej pomocy psychologicznej i wsparcia osobom doświadczającym przemocy i będącym jej świadkami.
2. Zapewnienie tymczasowego schronienia w hostelu Powiatowego Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Lubzinie lub Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia dla Ofiar Przemocy mieszkańcom powiatu będącym w sytuacjach kryzysowych, związanych z przemocą.
3. Prowadzenie działań mających na celu wsparcie specjalistyczne osób i rodzin, (np. poradnictwo specjalistyczne, oddziaływania samopomocowe, terapia itp.).
4. Realizacja przesłuchań małoletnich poszkodowanych/świadków zgodnie z określonymi standardami w tzw. *przyjaznym pokój przesłuchań dzieci* oraz (w miarę możliwości) dorosłych – ofiar przemocy w rodzinie, w tym osób doświadczających przemocy seksualnej.
5. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie (m. in.

umieszczenie dziecka u innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej, placówce opiekuńczo-wychowawczej).

Priorytet III
Działania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

Zadania:

1. Wdrożenie postępowania w ramach procedury Niebieska Karta w rodzinach dotkniętych przemocą.
2. Wdrażanie działań wobec osób podejrzewanych o stosowanie przemocy w rodzinie (m. in. doraźne izolowanie sprawcy od ofiary, wszczęcie postępowania przygotowawczego, zawiadomienie organów ścigania o przestępstwie przemocy w rodzinie).
3. Prowadzenie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, terapeutycznych itp. wobec sprawców przemocy w rodzinie, w zależności od potrzeb i możliwości.

Priorytet IV
Wzmacnianie kompetencji służb i instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Zadania:

1. Organizowanie i realizacja różnych form edukacyjnych i wsparcia (szkolenia, konferencje, warsztaty, grupy samopomocowe, superwizja itp.) zgodnie z bieżącym zapotrzebowaniem oraz udział przedstawicieli służb i instytucji tworzących lokalny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
2. Integracja działań instytucji w zakresie problemu przemocy w rodzinie i wspieranie współpracy interdyscyplinarnej.
3. Diagnoza sytuacji lokalnej i potrzeb w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

7. Realizatorzy Programu, finansowanie, monitoring i ewaluacja Programu

Zakłada się, że *Powiatowy program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020 pn. „**RODZINA BEZ PRZEMOCY*** będzie realizowany przez Powiat Ropczycko-Sędziszowski – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ropczycach wraz z Powiatowym Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej - jako koordynator oraz inne instytucje zgodnie z kompetencjami, działające w obszarze przeciwdziałania przemocy rodzinie, w tym w szczególności:

- Miejsko-Gminne i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej z terenu powiatu;
- Komenda Powiatowa Policji w Ropczycach wraz z podległymi jednostkami;
- Prokuratura Rejonowa w Ropczycach,
- Sąd Rejonowy w Ropczycach,
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna,
- Placówki oświatowe- szkoły wszystkich poziomów kształcenia,
- Zespół Opieki Zdrowotnej i placówki ochrony zdrowia;
- organizacje pozarządowe, instytucje kościelne;
- inne.

Realizacja części zadań nie wymaga dodatkowych nakładów finansowych, co wynika z realizacji zadań statutowych realizatorów programu. Ponadto do realizacji zadań określonych w programie wykorzystywane będą środki przekazane lub pozyskane z następujących źródeł finansowania:

- Powiat Ropczycko-Sędziszowski,
- Podkarpacki Urząd Wojewódzki,
- środki pozabudżetowe, pozyskiwane z różnych programów (krajowych, unijnych),
- inne źródła.

Monitoring i ewaluacja Programu będzie prowadzona corocznie, po upływie roku od przyjęcia niniejszego Programu i obejmować będzie zbieranie danych ilościowych i jakościowych od instytucji zaangażowanych w realizację programu przy pomocy stosowanych narzędzi badawczych.

Przewodniczący Rady Powiatu

mgr Józef Rojek

Harmonogram realizacji

Powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2016-2020

pn. ***RODZINA BEZ PRZEMOCY***

Głównym celem Programu jest przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i ochrona ofiar przemocy w rodzinie.

Priorytet	Zadanie	Wskaźniki osiągnięcia celu	Realizatorzy, partnerzy	Termin realizacji
I. Profilaktyka przeciwdziałania przemocy, w tym promowanie i wdrożenie prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie	1. **Publikacja treści** podnoszących poziom świadomości i wrażliwości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie, sposobów jej przeciwdziałania oraz możliwości uzyskania pomocy.	- liczba informacji, ogłoszeń, artykułów i innych opracowań własnych	PCPR- POIK, KPP, jednostki systemu oświaty, inne	12 w każdym roku 2016-2020
	2. **Realizacja programów skierowanych do rodziców** z zakresu upowszechniania wiedzy na temat przemocy w rodzinie, promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie: - "Warsztaty dla rodziców podnoszące ich kompetencje rodzicielskie" - "Dni Otwarte Poradni" – soboty konsultacyjne dla dzieci, młodzieży, rodziców, nauczycieli, dyrektorów, - "Zespół Samokształceniowy Pedagogów Powiatu Ropczycko-Sędziszowskiego połączony z Siecią Wsparcia"	-liczba warsztatów, spotkań, itp. - liczba konsultacji, -liczba uczestników,	PP-P, jednostki systemu oświaty, inne	1 w każdym roku 2016-2020
	3. **Realizacja programów skierowanych do uczniów** szkół podstawowych i ponadpodstawowych, z zakresu upowszechniania wiedzy na temat przemocy w rodzinie, promowania pozytywnych wzorów rodzinnych, prawidłową komunikację i umiejętności społeczne: - "Warsztaty dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym przejawiających trudności	-liczba warsztatów, spotkań, itp. -liczba uczestników,	PP-P, jednostki systemu oświaty, POIK, inne	1 w każdym roku 2016-2020

	wychowawcze, emocjonalne i społeczne" - "Niebieskie godziny wychowawcze" dla klas V i VI, - Warsztaty dla młodzieży klas VI gimnazjów pn. "Zapobieganie zjawiskom przemocy i wykluczenia w szkołach w ramach profilaktyki samobójstw" - warsztaty "Normy i zasady społeczne", - warsztaty "Jak być asertywnym?" - warsztaty dla uczniów klas I szkół ponadgimnazjalnych "Zachowania ryzykowne wśród młodzieży – pułapka uzależnienia"			
	4. **Opracowanie, wydanie oraz dystrybucja materiałów informacyjnych i edukacyjnych** promujących pozytywne wzory wychowawcze i rodzinne, upowszechniających wiedzę na temat przemocy w rodzinie, sposobów jej przeciwdziałania oraz możliwości uzyskania pomocy oraz opracowanie i rozpowszechnianie w lokalnym środowisku informatorów o instytucjach udzielających pomocy mieszkańcom powiatu znajdujących się w sytuacji przemocy w rodzinie.	- rodzaj i liczba materiałów informacyjnych, - liczba informatorów,	PP-P, jednostki systemu oświaty, PCPR- POIK, PR KPP, inne	1 w każdym roku 2016-2020
II. Pomoc osobom doświadczającym przemocy w rodzinie i ochrona ofiar przemocy w rodzinie	1. Udzielanie natychmiastowej pomocy psychologicznej i wsparcia osobom doświadczającym przemocy i będącym jej świadkami.	-liczba osób objętych interwencją kryzysową,	PCPR -POIK,	2016-2020
	2. Zapewnienie tymczasowego schronienia w hostelu Powiatowego Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Lubzinie lub Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia dla Ofiar Przemocy mieszkańcom powiatu będącym w sytuacjach kryzysowych, związanych z przemocą.	-liczba osób, którym udzielono schronienia w POIK ze względu na przemoc w rodzinie, -liczba osób skierowanych do lub SOW ze względu na przemoc w rodzinie, -liczba osobodni pobytu ofiar przemocy w hostelu POIK,	PCPR -POIK, OPS,	2016-2020

	3. Prowadzenie działań mających na celu wsparcie specjalistyczne osób i rodzin (np. poradnictwo specjalistyczne, oddziaływania samopomocowe, terapia itp.).	-rodzaj i liczba udzielonych porad specjalistycznych w tym psychologicznych prawnych, pedagogicznych, socjalnych, innych, - liczba osób objętych poradnictwem specjalistycznym, - liczba osób objętych samopomocą, - liczba osób objętych terapią,	PCPR -POIK,	2016-2020
	4. Realizacja przesłuchań małoletnich poszkodowanych/ świadków zgodnie z określonymi standardami w tzw. *przyjaznym pokój przesłuchań dzieci* oraz (w miarę możliwości) dorosłych – ofiar przemocy w rodzinie, w tym osób doświadczających przemocy seksualnej.	- liczba zrealizowanych przesłuchań, - liczba osób informowanych o możliwości uzyskania pomocy w specjalistycznych placówkach,	PCPR -POIK, SR, inni	2016-2020
	5. Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie (m. in. umieszczenie dziecka u innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej, placówce opiekuńczo-wychowawczej).	- liczba dzieci umieszczonych u innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej, placówce opiekuńczo-wychowawczej	OPS, PCPR-PP-P, KPP, SR, inne	2016-2020
III. Działania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	1. Wdrożenie postępowania w ramach procedury Niebieska Karta w rodzinach dotkniętych przemocą.	-liczba sporządzonych Niebieskich Kart, liczba rodzin, w których zdiagnozowano problem przemocy,	OPS, PCPR-POIK, PP-P, KPP, GKRPA, ZOZ, jednostki systemu oświaty,	2016-2020

		-liczba rodzin, w których skutecznie rozwiązano problem przemocy	organizacje pozarządowe, inne	
	2. Wdrażanie działań wobec osób podejrzewanych o stosowanie przemocy w rodzinie (m. in. doraźne izolowanie sprawcy od ofiary, wszczęcie postępowania przygotowawczego, zawiadomienie organów ścigania o przestępstwie przemocy w rodzinie).	- liczba podejrzanych sprawców przemocy tymczasowo izolowanych, - liczba wszczętych postępowań przygotowawczych, - liczba zawiadomień organów ścigania o przestępstwie przemocy w rodzinie	KPP, SR, PR	2016-2020
	3. Prowadzenie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, terapeutycznych itp. wobec sprawców przemocy w rodzinie, w zależności od potrzeb i możliwości.	- liczba zrealizowanych programów korekcyjno-edukacyjnych, - liczba zrealizowanych programów terapeutycznych,, - liczba skierowanych osób do programów, - liczba osób, które uczestniczyły w zajęciach, - liczba osób, które ukończyły program,	PCPR- POIK, OPS, GKRPA, ZOZ, SR, kuratorzy, PR, KPP, GKRPA, ZOZ,	minimum 1 w każdym roku 2016-2020
IV. Wzmacnianie kompetencji służb i instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie	1. Organizowanie i realizacja w różnych form edukacyjnych i wsparcia (szkolenia, konferencje, warsztaty, grupy samopomocowe, spotkania robocze, superwizja itp.) zgodnie z bieżącym zapotrzebowaniem oraz udział przedstawicieli służb i instytucji, tworzących lokalny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	- liczba zorganizowanych szkoleń, konferencji, warsztatów, grup samopomocowych, spotkania robocze, superwizji,itp. - liczba uczestników, beneficjentów,	OPS, PCPR-POIK, KPP, GKRPA, SR, PR, ZOZ, PP-P, jednostki systemu oświaty, inne	2016-2020
	2. Integracja działań instytucji w zakresie problemu przemocy w rodzinie i wspieranie współpracy	- liczba posiedzeń ZI i grup roboczych w ramach	ZI, PCPR-POIK,	2016-2020

	interdyscyplinarnej.	zawartego porozumienia o współpracy w ZI,		
	3. Diagnoza sytuacji lokalnej i potrzeb w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	- diagnozowanie środowiska lokalnego pod kątem przemocy w rodzinie, - diagnoza potrzeb, ocena zasobów pomocy społecznej w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	OPS, PCPR-POIK, KPP, GKRPA, SR, PR, ZOZ, PP-P, jednostki systemu oświaty, inne	2016-2020

Przewodniczący Rady Powiatu

mgr Józef Rojek